

Nr 899

Av fru Sjövall, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.

(Lika lydande med motion nr 743 i Första kammaren)

Departementschefen framhåller i proposition nr 10 (bilaga C, sid. 236) i samband med diskussionen om fängelse och straffarbete, att "den grundläggande principen i verkställighetslagen är att den dömda skall erhålla sådan behandling, att hans anpassning i samhället främjas. En följd härav är att behandlingen under anstaltstiden, i den mån det är möjligt, skall utformas med hänsyn till varje intagens individuella förhållanden. Det är här fråga om en differentiering icke med hänsyn till brottet utan till brottslingen".

Behandlingssynpunkterna har icke bara här utan beträffande samtliga former av påföljd blivit det primära. Det principiellt nya i brottsbalksförslaget är icke längre de utförda kriminella handlingar en individ gör sig skyldig till utan den individuellt utformade totalbehandling man anser att en kriminell människa behöver undergå för att återinpassas i samhället. I konsekvens härmed har man accepterat icke bara olika former av kriminalvård i frihet utan även tidsbestämda straff samt rätt från samhällets sida att ingripa under övervakningstiden, även med återintagning i fängelse m. m. Denna senare rätt har av departementschefen klarast utformats i samband med behandlingen av 29 kap. §§ 8—9. Departementschefen framhåller: "Återintagning i anstalt bör kunna ske, om den dömda av tredska underlåter att iakttaga vad som åligger honom enligt brottsbalken eller enligt föreskrift eller anvisning som har meddelats med stöd därav. Det torde emellertid såsom beredningen har uttalat böra finnas möjlighet att besluta återintagning även eljest. Situationen kan vara sådan att det på grund av den dömdes uppförande måste befaras, att han skall göra sig skyldig till ny kriminalitet, eller den dömda kan ha kommit i sådant orostillstånd, att en tids omhändertagande på anstalt är påkallat för att återställa hans sinnesjämvikt. Kapitlets 9 § har utformats i enlighet härmed. En förutsättning för återintagning är givetvis att icke längsta tiden för vård i anstalt har gått till ända; uttryckligt stadgande härom torde icke vara erforderligt."

Genom brottsbalksförslaget har samhället sålunda gentemot den dömda tillförsäkrat sig vida befogenheter att bestämma även över hans allmänna beteendemönster. Under de årslånga övervakningstider vården i frihet uppgår till, äger olika samhällsrepresentanter besluta föreskrifter som rör den dömdes fritid, umgänge, rätt att förfoga över inkomster m. m. — se exempel-

vis 26 kap. § 14. En rad olika myndigheter äger rätt att ändra meddelade föreskrifter under övervakningstiden, ibland på vaga grunder som tredska, risk för återfall m. m. (jfr ovan, departementschefens uttalande). Några klara regler för samarbete och samråd mellan alla dessa olika organ och övervakare som skall handlägga den dömdes återinpassning i samhället synes icke vara utformade i brottsbalksförslaget; ej heller synes den dömdes klagorätt och klagomöjligheter mot alla dessa som kan essentiellt ingripa även i hans normala livsföring ha lösts tillfredsställande, framför allt inte mot bakgrunden av de vida befogenheter samhället sålunda nu får mot honom.

Det väsentliga är emellertid, som bl. a. Advokatsamfundet påpekar, att "det är ett allvarligt fel om lagstiftningen skulle tillåta en myndighet att vidtaga sådana åtgärder det här är fråga om på grund av en måhända oerättigad misstanke".

Om vård och förebyggande vård skall godtagas som bärande princip för samhällets rätt att utforma behandlingen av en kriminell individ, som kan ha begått bagatellbrott eller mycket allvarliga brott, innebär detta oerhört svåra ställningstaganden, och man blir nödd att arbeta med vaga begrepp och vaga risker. Väsentligt är då att dessa definieras så tydligt som ske kan och att varje risk hellre under- än övervärderas. Skulle risker felbedömas och den kriminelle berövas en rörelsefrihet man tillerkänner normala medborgare, resp. återförs till anstalt på grund av felbedömda risker, har hans rätt som medborgare kränkts och hans resocialisering allvarligt äventyrats.

Enligt min mening har det framlagda lagförslaget icke tagit tillräcklig hänsyn till de avsevärda svårigheter dessa nya principer rymmer, främst när det gäller att riktigt avväga den enskildes rätt mot samhällets. Det är önskvärt att riksdagen vid behandling av dessa delar av brottsbalksförslaget, särskilt de som finns inrymda i kap. 26—31 samt kap. 39, upptar problemen till principdebatt och att riksdagen söker klarare än nu avgränsa under vilka betingelser samhället skall erhålla rätt att ingripa mot den dömd, särskilt i alla de sammanhang där man önskar grunda ingripanden på olika beteendemönster från den dömdes sida utan att dessa har karaktären av nya brott, resp. då man skall avgöra hur långt s. k. risker för återfall i brott eller "orostillstånd" får vara utslagsgivande.

Under hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 10 måtte beakta de synpunkter som anförts ovan, samt

att riksdagen måtte uppdraga åt utskottet att utarbeta de förändringar i lagtexten som på grund härav kan bli erforderliga.

Stockholm den 17 oktober 1962

Elisabet Sjövall